

AVRUPA BİRLİĞİ VE İZMİR İŞGÜCÜ PİYASALARI: TOPLUMSAL CİNSİYET AÇISINDAN BİR DEĞERLENDİRİLME

Yazar / Author: Yrd.Doç.Dr /Asst. Prof. Dr. Davuthan GÜNAYDIN¹

Yrd.Doç.Dr /Asst. Prof. Dr Hakan CAVLAK²

Özet

Emek piyasası üretim ve bölüşüm ilişkilerinin belirlendiği ve bireyin en temel hakkı olan çalışma hakkı doğrultusunda oluşan piyasalardır. Emek piyasasının yapısını belirleyen en önemli unsur yaş dağılımı, eğitim durumu, kırsal ve kentsel nüfus oranı gibi ülke nüfusunun demografik özellikleridir. Bugün hemen bütün ülkeler emek piyasası ile ilgili sorunlar yaşamaktadır. Avrupa Birliği Ülkeleri nüfusun yaşlanmasına bağlı olarak artan yaşlı bağımlılık oranı nedeniyle sorunlar yaşarken, Türkiye, sahip olduğu genç nüfusa istihdam olanakları yaratma konusunda sıkıntılarla mücadele etmektedir. Bir ülkenin işgücü piyasasının yapısı o ülkenin ekonomik göstergeleri kadar, sosyal yapısı hakkında da ipuçları sunmaktadır. İstihdamın sektörel dağılımı ne kadar ekonomik yapı hakkında bilgi veriyorsa, kadın ve erkek işgücüne katılım oranı o kadar sosyal hayata ilişkin ipuçları sunmaktadır. Bu nedenle ülkede var olan emek piyasası sorunlarını incelerken toplumsal cinsiyet faktörünü göz önüne almadan yapılan değerlendirmeler eksik kalabilmektedir.

Anahtar Kelimeler; Avrupa Birliği, Toplumsal cinsiyet, İşgücü piyasası, İstihdam, İşsizlik, İşgücüne katılım

EVOLUATION FROM THE POINT OF VIEW OF AEGEAN REGION AND GENDER OF İZMİR LABOUR MARKET

ABSTRACT

Labour markets are markets in which production and division rights are determined and formed in the direction of labour right which is the most basic right of an individual. The most important components which determine the form of labour market are demographic characteristics of a country population like age range level of education, rural and urban population range. Today almost all countries have trouble with labour market. While European Union Countries have trouble with labour market because of aging range that is why dependence of aged range is growing, Turkey also struggle with creating employment to young population they have. The form of labour market of a country gives clues about social form of it as much as its economical chart. How much sectoral dispersion of employment gives information about economical form, man and female participation rate of labour force gives so much clues related with social life. Therefore, while investigation problems of current labour market of a country, evaluations without taking into consideration of gender because defective

Key words: European Union, Gender, Labour market, Employment, Unemployment, Labour force participation

1. Giriş

Bir ülkenin ekonomik gelişimini belirleyen en önemli unsurlardan biri ülkenin sahip olduğu nüfustur. Nüfus, yalnızca sayısal büyüklüğü ile değil demografik özellikleri itibariyle de ülkenin üretim faaliyetlerinin temel belirleyicisidir. Özellikle aktif nüfusun büyüklüğü ekonomik faaliyetlerin gerçekleştirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Aktif nüfusu belirleyen temel kriterler ise, nüfusun büyüklüğü, artış hızı, yaş grupları ve cinsiyete göre dağılımıdır. Özellikle gelişmiş ülkelerde yaşlı nüfus oranının artışı bu ülkeler için önemli bir sorun teşkil etmektedir. Türkiye gibi gelişmekte olan pek çok ülke ise sahip olduğu genç nüfus yapısının sağladığı avantajı kullanmak suretiyle ekonomik gelişmesini tamamlamak istemektedir.

Fakat Türkiye’de emek piyasası başta işgücüne katılım oranı azlığı ve işgücünün eğitimsizliği olmak üzere pek çok sorunla karşı karşıyadır. Bütün göstergeler içerisinde en kötü olanı ise kadınların işgücüne

¹ Yrd. Doç. Dr. NKÜ İİBF Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, dgunaydin@nku.edu.tr

² Yrd. Doç. Dr. NKÜ İİBF Uluslararası İlişkiler Bölümü, hcavlak@nku.edu.tr

katılımlarının düşüklüğüdür. Bu durum, kadın işgücünün emek piyasasına katılımını engelleyen pek çok sosyo-kültürel etkenin bir sonucudur. Toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümü içerisinde kadını ev işleri, yaşlı ve çocuk bakımı gibi faaliyetlerden sorumlu kılan anlayış, onun işgücüne katılımını engellemektedir. Tarımsal faaliyetlerde ücretsiz aile işçisi olarak emek piyasasına katılan kadınlar, özellikle kentlerde eğitim seviyeleri düştükçe, emek piyasası dışına itilmektedir. Avrupa Birliği (AB) nüfus yapısı itibarıyla Türkiye ile kıyaslandığında yaşlı nüfus oranının yüksek olduğu buna karşın hem kadınlarda hem de erkeklerde işgücüne katılı oranının yüksek olduğu görülmektedir. Özellikle kadınların işgücüne katılım oranı Türkiye ortalamasının iki katından fazladır. Diğer yandan işgücünün niteliği yüksektir. Özellikle tarımsal istihdam düşük oranda buna karşın daha fazla eğitim ve beceri gerektiren hizmetler ve sanayi sektöründe ise istihdam yoğunlaşmaktadır.

Çalışmada verileri değerlendirecek olan İzmir, sanayileşme süreci itibarıyla Türkiye'nin ilk gelişen illerinden biridir. Osmanlı döneminden itibaren sahip olduğu tarımsal ürünler nedeniyle cazibe merkezi olmuştur. Özellikle İzmir Limanı ve hinterlandı bölgenin tarımsal ve sanayi üretiminin pazarlanması için önemli işlevler yerine getirmiştir. İzmir sahip olduğu sanayi altyapısı ile de Türkiye'nin en önemli üretim merkezlerindedir ve sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasında üçüncü sıradadır. Bu çalışmada İzmir işgücü piyasasının mevcut durumunun Ege Bölgesi ve Türkiye ve AB verileri ile kıyaslanmak suretiyle değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Değerlendirmeler aynı zamanda toplumsal cinsiyet perspektifinden yapılarak daha objektif sonuçlar ortaya konulması amaçlanmaktadır.

2. Toplumsal Cinsiyet Kavramı

Toplumsal cinsiyet kavramı 1970'lerin başlarından itibaren feminist yaklaşım terminolojisinde yerini almıştır. Terim genel olarak, kadın ve erkek arasındaki mevcut durumun daha iyi analiz edilmesini sağlamayı hedeflemektedir (Başak, 2010: 61). Toplumsal cinsiyet kavramının tek bir tanımından bahsetmek güçtür. Başlangıçta cinsler arası biyolojik farklılıkların neden olduğu bir ayrışmayı ifade etmekten kaçınmak için kullanılan toplumsal cinsiyet kavramı gerçekte farklılığın cinsiyeti belirleyen biyolojik ayrışmadan öte bir kavram olduğunu ifade eder. Kavram tam manası ile biyolojik farklılıkları kabul etmekle birlikte, bu farklılığın neden olduğu sosyo-kültürel ayrışmaya işaret etmektedir. Dolayısıyla kadınlık ve erkeklığe dair davranış biçimleri bu sosyo-kültürel yapı içerisinde belirlenmekte ve toplumsal değişim sürecine bağlı olarak da değişip dönüşebilmektedir (Dedeoğlu, 200: 142).

Başka bir ifade ile toplumsal cinsiyet kavramı, daha çok toplumsal düzenlerin cinsler arasında doğurduğu ilişkiyi ifade etmektedir (Erdoğan, 2008: 6). Bu noktada aile kavramı ön plana çıkmaktadır. Çünkü aile, toplumsal cinsiyet rolleri gereği olarak ortaya çıkmış bir kavramdır. Aslında aile ekonomik boyutuyla toplumsal cinsiyet ideolojisinin yeniden üretildiği ve geliştirildiği bir alan olarak değerlendirilmektedir. Bu haliyle de kadın emek arzının temel belirleyicisidir. Kadın emeğinin hangi koşullarda emek piyasasına sunulacağını, aile ve toplumda var olan kültürel ve ideolojik değerler belirlemektedir (Dedeoğlu, 200: 141-143).

Bu nedenle özellikle toplumsal cinsiyet eşitliği, aile içinde ve dışında bireylerin sosyal ve toplumsal rollerinin belirlenmesi açısından önemlidir. Toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda Türkiye'nin benzeri gelişmişlik seviyesine sahip ülkelerden daha kötü durumda olduğu bilinmektedir. Yakın zamanda yapılan bir araştırmada (Medalia ve Chang; 2011: 386) Türkiye, toplumsal cinsiyet eşitliği sıralamasında 131 ülke içerisinde en kötü durumda olan dokuzuncu ülke olmuştur. Türkiye'den daha kötü durumda Yemen, Cad, Suriye gibi ülkeler bulunurken, İran, Nepal, Senegal, Vietnam, Nikaragua ve Uganda gibi ülkeler Türkiye'den daha iyi durumdadır.

3. Türkiye'de İşgücü Piyasasının Genel Görünümü

Bir ülkedeki emek arzını ifade eden işgücünün, emek talebi ile bulunduğu alanlara işgücü piyasası adı verilir (Zaim, 1997: 11). İşgücü piyasasının en önemli belirleyicisi nüfustur. Genel olarak nüfus, büyüklüğü ve yapısı itibarıyla üretimin temel unsuru olduğu gibi miktarının ve şeklinin de belirleyicisidir. Diğer yandan kaynakların ekonomik ve sosyal sektörler arasında paylaşımının da belirleyicisi durumundadır (Murat, 2007: 42-43). Ayrıca emek piyasası farklılıkları, bölgeler arası gelişmişlik farklarının ortaya çıkma nedenlerinden biridir. Bu nedenle bir bölgenin gelişmişlik durumunu belirleyen en önemli unsurlardan biri, aynı zamanda işgücü piyasasının da belirleyicisi olan nüfusun eğitimi, yaşı, cinsiyeti gibi demografik yapısıdır.

Diğer yandan işgücünün kırsal ya da kentsel alanlarda yoğunlaşması da işgücü piyasasını ve ülkenin ekonomik faaliyetlerini belirleyen önemli bir göstergedir. Türkiye'de 1980'lere kadar kırsal bölgelerdeki nüfus yoğunluğuna bağlı olarak işgücünün önemli bir oranı tarım sektöründe faaliyet göstermekteydi. Özellikle 1990'lı yılların sonlarından itibaren uygulanmaya başlayan yapısal istikrar politikaları ile tarım sektöründe yaşanan verim azalışları ve istihdam kapasitesindeki düşüş, kentlerin cazibesini arttırmıştır. Diğer yandan, kentlerde

üretici ve hizmetler sektörü ağırlıklı dönüşüm bu süreci hızlandırmış, özellikle genç işgücü için kentler cazibe merkezi haline gelmiştir (Karagöl ve Akgeyik, 2010: 8).

Kentsel yaşam bireylerin daha çok nakit gelir ihtiyacı ile emek piyasasına dahil olmalarına neden olmaktadır. Bireyler, köylerde tarımsal faaliyetlerden elde ettikleri ürünler ile ailelerinin yaşamsal ihtiyaçlarını karşılarken nakit gelir ihtiyacı da azalmaktadır. Kentsel yaşam başka bir gelir türüne sahip olmayan ailelerde, daha fazla hane halkının işgücü piyasasına katılmaları suretiyle ailenin ihtiyaçlarının karşılanmasına neden olmaktadır.

Kırsal nüfusun ağırlıklı olduğu bölgelerde istihdamın yapısı, kentsel nüfusun ağırlıklı olduğu bölgelerden farklı olmaktadır. AB’de şehir nüfusu toplam nüfusun %77’sini oluşturmaktadır (Tablo 1). Ancak, şehir nüfusu iki ayrı kategoride değerlendirilmekte olup çok yoğun nüfuslu bölgeler doğrudan kentsel bölge kabul edilirken daha az yoğun nüfuslu bölgeler yarı kentsel olarak nitelendirilmiştir.³ Kırsal bölge nüfusu AB’deki toplam nüfusun %23’ünü oluşturmakta ve bu nüfusun önemli bir kısmı da tarım dışı faaliyetlerle uğraşmaktadır. Kırsal nüfus Türkiye’de olduğu gibi doğrudan tarımsal faaliyetlerle ilişkilendirilememektedir. Türkiye’de ise nüfusunun %77,3’ü şehirlerde, %22,7’si köylerde yaşamaktadır. Ege Bölgesi de %73,1 şehir, %26,9 köy nüfusu ile Türkiye ortalaması ile benzerlik göstermektedir. İzmir’de ise durum genel eğilimden farklıdır. Nüfusun %91,4’ü şehirlerde, %8,6’si köylerde yaşamaktadır. Bu durum İzmir’in emek piyasasının da farklılaşmasına neden olmaktadır. Özellikle kadınların işgücüne katılım oranı ve istihdam şekillerinin Türkiye ve Ege Bölgesi eğilimlerinden farklı olmasına yol açmaktadır.

Tablo 1: Şehir ve Köy Nüfusu, 2012 %

	Şehir	Köy
AB	77	23
Türkiye	77,3	22,7
Ege	73,1	26,9
İzmir	91,4	8,6

Kaynak: TÜİK ve EUROSTAT

Nüfus büyüklüğü ve kır-kent oranı kadar emek piyasasını belirleyen diğer bir önemli unsur nüfusun yaş dağılımıdır. Her ne kadar teoride zihnen ve bedenen çalışmaya hazır olanlar işgücü arzını oluştursa da (Lordoğlu, 2008: 15) uluslararası toplumda kabul edilen çalışma hayatına başlangıç yaşı 15’dir. Üst sınır olarak herhangi bir yaş belirtilmemekle birlikte genel kabul gören anlayış, emeklilik yaşı veya 65 yaş üstüdür. Bu iki yaş aralığı ülkenin aktif nüfusunu, 65 yaş üstü ve 15 yaş altı nüfusun, aktif nüfusa oranı da bağımlılık oranını gösterir (Tablo 2). Gelişmiş ülkelerde görülen yaşlı bağımlılık oranının yüksekliği AB’de de benzer bir seyir göstermektedir. AB nüfusunun hızla yaşlanması nedeniyle yaşlı bağımlılık oranı Türkiye’nin iki katından fazladır ve hızla artmaktadır. Genel olarak gelişmekte olan ülkelerde görülen genç bağımlılık oranının fazla olma durumu Türkiye için de söz konusudur (%36,91). Ege Bölgesi’nde genç bağımlılık oranı Türkiye ortalamasının altındadır (%29,1). İzmir’de ise Türkiye ortalamasından da hayli aşağıda olduğu (%27,28) görülmektedir. Bu durum, İzmir’in net göç alan bir İl olması ve doğurganlık oranının düşüklüğü ile açıklanabilir (İzmir İşgücü Piyasası Araştırması, 2010: 10). Diğer yandan 15-64 yaş aktif nüfus oranı değerlendirildiğinde İzmir’in (%71,7) Türkiye ortalamasının üstünde olduğu görülmektedir.

Tablo 2: Yaş Bağımlılık Oranı 2012

	0-14 %	15-64 %	65+ %	Toplam Yaş Bağımlılık Oranı %	Yaşlı Bağımlılık Oranı %	Genç Bağımlılık Oranı %	Medyan Yaş (Kadın)	Medyan yaş (Erkek)
AB 27	15,6	66,5	17,8	50,2	26,8	23,4	41,3	38,4
Türkiye	25,6	67,1	7,2	48,03	11,12	36,91	30,7	29,5
Ege	20,8	70,1	9,1	42,8	13,7	29,1	33,7	31,9
İzmir	19,8	71,7	8,5	39,97	12,69	27,28	33,4	34,8

Kaynak: TÜİK ve EUROSTAT

4. İşgücüne Katılım

Aktif nüfus büyüklüğü ancak işgücüne katılım oranına yansıdığı sürece önemlidir. İşgücüne katılım oranı referans dönem içerisinde işgücünün aktif nüfusa oranıdır. Dolayısıyla 15-65 yaş arası aktif nüfus aynı zamanda işgücüne katılım oranını da etkilemektedir. Türkiye’de işgücüne katılım oranı %50’dir (Tablo 3). Gelişmiş ülkelerin oldukça altında olan bu oran ülkede çalışma çağındaki her iki kişiden birinin çeşitli nedenlerle çalışmadığını ve çalışmak için bir iş aramadığını göstermektedir. Diğer taraftan toplumsal cinsiyet açısından İşgücüne katılım durumu incelendiğinde kadınların erkeklere göre çok daha düşük oranda işgücüne katıldığı (%29,5) görülmektedir. AB genelinde işgücüne katılım oranı yüksektir (%71,2). Uygulanan istihdam politikalarının bir sonucu olarak AB’de kadınların işgücüne katılım oranı da gelişmekte olan ülkelere kıyasla oldukça yüksektir (%64,8). Buna ek olarak, Avrupa’da ekonomik ve sosyal yapıdaki değişime bağlı olarak kadın işgücüne yönelik talebin artması ve Avrupa’da kadınlara biçilen toplumsal cinsiyet rollerinin kadınları emek piyasasından uzaklaştırmaması kadınların işgücüne katılım oranının yüksek olmasının en önemli nedenlerindedir. Diğer yandan yarı-zamanlı çalışma geleneğinin Avrupa’da kadınlar arasında yaygın olması kadınların işgücüne katılım oranının artmasını sağlamaktadır. Örneğin, Hollanda’da 2012 yılında kadın istihdamının %80’ini yarı-zamanlı işler oluşturmaktadır.⁴

Genel olarak gelişmekte olan ülkelerde kadınların emek piyasası içinde güçlü bir şekilde yer almaları 1970’li yılların başlarından itibaren bu ülkelerde artan ihracata yönelik kalkınma anlayışı içerisinde, emek-yoğun sektörlerde çalışacak ucuz işgücü olarak görülmeye başlamaları ile olmuştur. İşgücünün feminizasyonu olarak adlandırılan bu süreçte kadınlar, hızla emek piyasasına dâhil olmuşlardır (Ajas, 2011: 3). Fakat Türkiye’de 1980’li yıllarda başlayan ihracata dönük üretim anlayışına rağmen kadınlar emek piyasasına üretimde yaşanan dönüşüme paralel bir hızla girememişlerdir (Dedeoğlu, 2000: 161). OECD ülkeleri arasında kadınların işgücüne katılım oranı en düşük olan ülke Türkiye’dir. Yunanistan’da 1988 yılında kadınların işgücüne katılım oranı %38,1’ken 2007 yılında %47,3’e çıkmıştır. Türkiye’de ise 1988 yılında %33,1 olan kadınların işgücüne katılım oranı, 2007 yılında %23’e gerilemiştir. OECD ortalaması 1988 yılında %53,9, 2007’de %58,7’dir (OECD, 2009).

Gerçekte bu durum Türkiye’de kadına biçilen toplumsal rolün bir sonucudur. Diğer yandan evlenme yoluyla emek piyasasından kopma eğiliminde olma, sanayi bölgelerinde yeterli sayıda kreşin olmayışı ve ailenin kadına yüklediği çocuk ve yaşlı bakımı gibi sorumluluklar kadınların emek piyasasına girmelerine engel olmaktadır (Karagöl ve Akgeyik, 2010: 10).

Kadınların çalışmasının doğru kabul edilmediği toplumlarda ancak krizler ve ailenin içinde bulunduğu ekonomik zorlukların kadınların emek piyasasına dahil olmalarının hoş karşılanmasına neden olduğu bilinmektedir. Bu durum da bile kadınlar işlerini geçici olarak algılamakta ve ekonomik koşullardaki değişimlere bağlı olarak emek piyasasından çıkmaktadırlar. Ayrıca kocanın mesleki statüsü ve eğitimi gibi parametrelerle, ülkede yerleşik sosyal güvenlik ağı (Dedeoğlu, 2000: 152) ve sosyal yardım gibi refah devleti uygulamaları da kadınların emek piyasasındaki varlıklarını etkileyen hususlardır (Günaydın, 2011: 28-34).

Liberal refah rejimlerinde kadınların, özellikle hizmetler sektöründe olmak üzere, emek piyasasına katılımları teşvik edilirken, muhafazakâr refah rejimlerinde erkeklerin işgücüne katılımı desteklenmekte, kadınların geleneksel rollerini yerine getirmeleri istenmektedir. Sosyal demokrat refah rejimlerinde ise devletin ekonomik ve sosyal hayata müdahalesi eşitlikçi bir anlayış içerisinde. Bu anlamda kadınların işgücüne katılımı desteklenmektedir (Andersen, 2003: 10-12).

Bu noktada altı çizilmesi gereken bir başka konu bazı durumlarda kadınların yaptığı faaliyetlerin iş olarak kabul edilmemesidir. “görünmez emek” olarak da değerlendirilen bu durum, kadınların iş algısının yalnızca fabrikalarda yapılan faaliyetler olmasından kaynaklanmaktadır. Bu konuda yapılan araştırmalar, evde yapılan el işlerinin ve parça başına yapılabilecek para karşılığı satılsa bile iş olarak kabul edilmediğini göstermektedir. Kadınlar çiftçilik, dikiş, gündelikçilik gibi işlerde çalışsalar bile bunu iş olarak kabul etmemektedirler. Bu işleri ev içinde gerçekleştirdikleri gündelik işlerin bir uzantısı olarak görmektedirler. Bu durum toplumsal yargıların kadına verdiği değer kadar kadınların kendi üretimlerini nasıl algıladıklarını göstermektedir (Dedeoğlu, 2000: 160).

Genel olarak Türkiye’de işgücüne katılım oranı 1980’li yılların başından itibaren bir düşüş eğilimi göstermektedir. 1988 yılında işgücüne katılım oranı %58 civarında iken bu oran 2010 yılında yaklaşık olarak %49’a gerilemiştir. Bu sonucu doğuran en önemli unsurun tarımsal istihdamda yaşanan azalış olduğu bilinmektedir. Özellikle kırdan kente göçle, tarımsal faaliyetlerde ücretsiz aile işçisi olarak işgücüne katılan

kadınlar, kentlerde yetersiz mesleki beceri, sanayi ve hizmetler sektöründe yaratılan istihdamın daha çok erkek işi olarak kabul edilmesi ve toplumsal baskılar nedeniyle işgücü dışında kalmışlardır.

İzmir’de işgücüne katılım oranı Türkiye ortalamasının biraz üzerinde (%53,2) olmakla birlikte asıl dikkat çekici unsur, kadınların işgücüne katılım oranının Türkiye ortalamasının üzerinde (%34,3) gerçekleşmesidir. Bu durumun en önemli nedeni olarak kadınların sosyal hayata daha fazla dahil olmaları ve özellikle İzmir’de tarım dışı sektörlerin istihdam yaratma kapasitelerinin fazlalığı gösterilebilir. Genel olarak Türkiye’de kadınların işgücüne katılım şekli, ücretsiz aile işçisi olarak tarım sektöründe gerçekleşmektedir. Örneğin, Karadeniz Bölgesi’nde kadınların işgücüne katılım oranları diğer bölgelere oranla oldukça yüksektir. 2010 yılı hane halkı işgücü araştırmalarına göre kadınlar Doğu Karadeniz Bölgesi’nde %45,5, Batı Karadeniz Bölgesi’nde %35,6 oranında işgücüne katılmaktadırlar. Fakat bu bölgelerde kadınlar daha çok ücretsiz aile işçisi olarak tarım sektöründe çalışmaktadır. 2005 yılında Doğu Karadeniz Bölgesinde kadınların %88,8 oranında tarım sektöründe istihdam edildiği görülmektedir (Berber ve Esen, 2008: 9).

Tablo 3: İşgücüne Katılım 2012 %

	Toplam	Kadın	Erkek
AB 27	71,2	64,8	77,6
Türkiye	50	29,5	71
Ege	54,6	37	72,9
İzmir	53,2	34,3	72,9

Kaynak: TÜİK ve EUROSTAT

İşgücüne katılımı belirleyen diğer önemli parametre olan yaş grupları açısından işgücüne katılım incelendiğinde ise (Tablo 4) AB’de özellikle 55 yaş üstü nüfusun hem kadınlarda hem erkeklerde yüksek oranda işgücüne katıldığı görülmektedir. Bu durum AB genelinde emeklilik yaş ortalamasının yüksek olmasının bir sonucudur. Diğer yandan 15-24 yaş arası erkeklerde AB’de işgücüne katılım oranının Türkiye’den düşük olduğu gözlenmektedir. Bu durum, bu yaş grubundaki erkek AB vatandaşlarının eğitim hayatlarına devam etmeleri nedeniyle işgücü piyasasına katılmamalarının bir sonucudur. Türkiye genelinde ise hem kadınlarda hem erkeklerde 24-55 yaş aralığında iş gücüne katılımın yoğunlaştığı görülmektedir.⁵ Bu yaş grubunda İzmir’de kadınların ve erkeklerin Türkiye ortalamasından daha fazla bir oranla işgücüne katıldığı görülmektedir. Yaş gruplarına göre işgücüne katılımında dikkat çeken bir diğer husus, yaş ve işgücüne katılım arasındaki ters oranlı ilişkidir. Yaş arttıkça işgücüne katılım oranı azalmaktadır.

Tablo 4: Yaş Gruplarına Göre İşgücüne Katılım Oranı 2012

		15-24 (%)	25-34 (%)	35-54 (%)	55+ (%)
AB 27	Kadın	31,8	71,3	83,9	38,6
	Erkek	36,2			54,6
Türkiye	Kadın	25,9	39,9	35,5	12,4
	Erkek	50,08	92,8	87,3	36,3
Ege	Kadın	35,3	50,3	46,4	14,4
	Erkek	58,4	94,6	88,2	39,4
İzmir	Kadın	34,3	51,4	40,9	8,4
	Erkek	57,2	95	88,9	34,9

Kaynak: TÜİK ve EUROSTAT

5. İstihdamın Yapısı Ve Sektörel Dağılımı

Türkiye’de istihdamın en belirgin özelliği tarım sektörünün ağırlığıdır (Olhan, 2011: 3). OECD ülkeleri arasında tarımsal istihdamın en fazla olduğu ülke Türkiye’dir. Bu durumun yarattığı en önemli sonuç ücretsiz aile işçisi olarak çalışma geleneğinin yaygınlaşmasıdır. AB’de ise bütün istihdam türlerinin kayıtlı ve ücretli olması nedeni ile ücretsiz aile işçisi biçimindeki istihdam türüne rastlanılmamaktadır. İşteki duruma göre istihdam verileri incelendiğinde (Tablo 5) 15 yaş ve üzeri istihdam edilen erkeklerin %65’nin ücretli veya maaşlı, %30’nun işveren veya kendi hesabına çalışan, kadınlarda ise bu oranların sırasıyla %51 ve %30 olduğu görülmektedir. Burada asıl dikkat çeken husus, ücretsiz aile işçisi olarak çalışan erkeklerin oranı %5’ken kadınlarda bu oranın %35’e çıkmasıdır. Bu durum, kırsal ekonomik faaliyetlerin güçlü olduğu bölgelerde

genellikle kadınların aile bireyi olarak ücretsiz istihdam edilmesinin bir sonucudur. AB’de ise istihdamın yapısı gereği sanayi ve hizmetler sektöründe yoğunlaşması nedeniyle çalışma türü çok büyük oranda ücretlidir (tablo 5).

İzmir’de ise durum oldukça farklıdır. İstihdam edilen erkek ve kadınların her ikisi de %72 gibi yüksek ve eşit oranda ücretli veya maaşlı olarak çalışmaktadır. İşveren veya kendi hesabına çalışan erkek oranı %25, kadın oranı ise %11’dir. Ücretsiz aile işçisi olarak erkekler %3, kadınlar %17 oranında istihdam edilmektedirler. İzmir’de kadınların ücretsiz aile işçisi olarak çalışma oranı, hem Türkiye hem de Ege Bölgesi oranlarının yaklaşık yarısı kadardır. Bu durum kadınların tarım sektöründen çıkıp bilgi, beceri ve eğitim gerektiren diğer sektörlerde çalışma hayatına katılmaları açısından İzmir’in Türkiye geneline oranla daha fazla fırsatlar sunmasından kaynaklanmaktadır. Tarım dışı istihdam açısından değerlendirildiğinde İzmir’de kadınların Türkiye ortalamasından fazla oranda istihdama katıldıkları görülmektedir.

Tablo 5: İşteki Duruma Göre İstihdam Edilenler 15 Yaş ve Üzeri 2010

		Ücretli Veya Maaşlı (%)	İşveren Veya Kendi Hesabına (%)	Ücretsiz Aile İşçisi (%)
AB	Kadın	93,5	6,5	
	Erkek	87,5	12,5	
Türkiye	Kadın	51	14	35
	Erkek	65	30	5
Ege	Kadın	55	9,5	35,9
	Erkek	62,5	32,5	5
İzmir	Kadın	72	11	17
	Erkek	72	25	3

Kaynak: TÜİK ve EUROSTAT

Kadınların eğitim düzeyleri ile istihdam edildikleri sektörler arasında güçlü bir bağlantının olduğu bilinmektedir (DPT ve World Bank, 2009: 1). Tarım sektöründe çalışan kadınların eğitim seviyesi diğer sektörlerde oranla daha düşüktür. Tarımsal faaliyetlerde çalışan kadınların ortalama eğitim süreleri beş yıldır. Her üç kadından biri okuma yazma bilmemektedir ya da ilkokulu bitirememiştir. Tarım dışı sektörlerde çalışan yaklaşık dört kadından üçü orta eğitim görmüştür ve yaklaşık olarak üç kadından biri de üniversite eğitimi almıştır. Üniversite bitirmiş kadınlar, çalışma yaşındaki istihdam edilen kadın nüfusun %16’sını oluşturur (DB ve DPT, 2010: 7).

İstihdamın sektörel dağılımı incelendiğinde (Tablo 6), Türkiye’de istihdamın %49,4 oranında hizmetler sektöründe yoğunlaştığı görülmekle birlikte, tarım sektörünün %24,6 oranıyla çok yüksek bir orana sahip olduğu dikkat çekmektedir. Özellikle Avrupa Birliği’ne giriş sürecinde sürekli eleştirilen tarımsal istihdam AB tarımsal istihdamın oldukça üstündedir.

Türkiye’de 2000 yılında toplam istihdam içinde tarımın payı %36’iken 2014 yılında %21,4’e gerilemiştir. Sektörel değişimin bir sonucu olarak değerlendirilen bu durum tarımsal istihdamın sanayi ve hizmetler sektörüne kaymasına neden olmuştur. Fakat bu sektörlerin de yeterli istihdam yarattığını söylemek mümkün değildir. 2002-2008 yılları arasında sanayi ve hizmetler sektöründe 3 milyon istihdam yaratılırken, bu dönemde tarımsal faaliyetlerden 3,3 milyon işgücü açığa çıkmıştır (Karagöl ve Akgeyik, 2010: 8). İşgücü dışında kalanların ise büyük bir oranla kadınlar olduğunu söylemek pek yanlış olmayacaktır.

Kırsal istihdam konusunda yaşanan bir diğer önemli sorun istihdamın enformelleşmesidir. Gerçekte kentsel istihdam için de bir sorun teşkil eden bu durum kırsalda daha derin hissedilmektedir. Kentsel istihdamda yaklaşık olarak her üç kişiden biri enformelken kırsalda bu oran %85’lere kadar çıkmaktadır. Bu durum daha çok tarımsal istihdamın karakteristik özelliği olan ücretsiz aile işçiliği geleneğinin bir sonucudur (Karagöl, Akgeyik, 2010: 8). Özellikle kırsalda kadınların ücretsiz aile işçisi olarak çalışmasının egemen çalışma biçimi olduğu bilinmektedir. Kadınlar genellikle kocalarının ölümünden sonra kendi hesabına çalışmaya çocukları ile birlikte tarımsal faaliyetleri sürdürmeye devam ederler (Toksöz, 2007: 68).

İstihdamın sektörel dağılımı İzmir açısından değerlendirildiğinde tarımın %11,1 oranıyla Türkiye ortalamasının oldukça altında olduğu görülmektedir. Türkiye’de tarımsal üretim değerinin %4,7’si İzmir’de üretilmektedir (İZKA, 2009: 84). İzmir’de istihdamın daha çok hizmetler sektöründe olduğu görülmektedir (%58,4). Hizmetler sektöründe ise yoğunlaşma %29 ile toptan ve perakende ticaret sektörüdür. Bunu,

ulaştırma, depolama ve haberleşme sektörü izlemektedir. İzmir’de hizmet sektöründe dikkat çeken husus, turizm potansiyeline rağmen otel ve lokanta hizmetlerinin %7,9 ile düşük bir orana sahip olmasıdır (İZKA, 2009: 55).

İzmir’de istihdam sanayi ve hizmetler sektöründe yoğunlaşması özellikle kadınların işgücüne katılım şeklini ve oranını etkilemektedir. Genel olarak İzmir’in, kadınların tarım sektöründen çıkıp, bilgi ve beceri gerektiren diğer sektörlerde çalışma hayatına katılmaları açısından Türkiye geneline oranla daha fazla fırsatlar sunduğu söylenebilir.

Tablo 6: İstihdamın Sektörel Dağılımı 15 Yaş ve Üstü 2012

	Tarım (%)	Sanayi (%)	Hizmetler (%)
AB	5	25,2	69,8
Türkiye	24,6	26	49,4
Ege	30,5	24,2	45,3
İzmir	11,1	31,6	58,4

Kaynak: TÜİK ve EUROSTAT

6. Eğitim Durumu

İşgücünün eğitim yapısı ekonomik kalkınmanın temel belirleyicilerinden biridir. Beşeri sermaye stoku olarak da adlandırılan bu durum verimlilik ve işgücü talebiyle yakından ilgilidir (Lordoğlu, 2006: 20) ve sürdürülebilir bir kalkınmanın temel unsurudur. Türkiye’de işgücünün eğitim durumu incelendiğinde (Tablo 7) hem kadınlarda hem de erkeklerde işgücünün büyük bir oranda lise altı eğitimlilerden oluştuğu görülmektedir. Diğer önemli nokta ise yükseköğrenime sahip kadınların işgücüne katılım oranının yüksekliğidir. Kadın işgücünün %10,4’si okuma yazma bilmezken, %50,46’i lise altı eğitim seviyesindedir. Lise ve dengi okul mezunu oranı %16,43, yükseköğretim mezunu kadın işgücü oranı ise %23,05’dir. Erkek işgücünün ise %1,78’u okur-yazar değilken, %60,09’u lise altı eğitim seviyesindedir. Lise ve dengi okul mezunu işgücü %21,89, yükseköğrenime sahip işgücü oranı ise % 16,22’dir. AB’de ise işgücünü büyük oranda lise ve dengi okul mezunları oluşturmaktadır. Bu durum uzun zamandır AB ülkelerinde Türkiye’den farklı olarak zorunlu eğitim sürelerinin yüksek olması ve mesleki eğitime verilen önemin bir sonucu olarak değerlendirilebilir.

Kadınların işgücüne katılımı konusunda eğitimin anahtar rol oynadığı bir gerçektir (Ercan ve diğerleri, 2010: 14). Özellikle kentlerde lise ve üstü eğitim seviyesine sahip kadınlar, işgücüne katılma konusunda daha istekli olmakla birlikte, toplumsal baskılar da azalmaktadır. Eğitim seviyesi düştükçe kadınlar işgücüne katılma konusunda isteksiz olmakta, ancak kriz dönemlerinde ya da erkek çalışamayacak durumda ise işgücüne katılma eğilimi göstermektedir (Toksöz, 2007: 61).

İzmir’deki eğitim durumuna göre işgücü incelendiğinde, okuma yazma bilmeyen hem kadın hem de erkek işgücünün ülke ve bölge ortalamasının çok altında olduğu görülmektedir. Bir diğer dikkat çeken unsur, yüksekokul mezunu kadınların işgücüne katılım oranının yüksekliğidir. Yüksekokul mezunu kadınların işgücüne katılımında Türkiye ortalaması %23,05, Ege Bölgesi ortalaması %19,07’ken İzmir’de bu oran yaklaşık olarak %30’dur.

Diğer yandan İzmir’de kadın işgücü erkeklere oranla yaklaşık olarak 3 kat daha fazla okuma yazma bilmemektedir. Bu noktada dikkat çeken husus, 7-14 yaş arası kız çocuklarının toplam okuma yazma bilmeyen kadınlara oranı %3 olmakla birlikte, aynı yaş grubunda okula gönderilmeyen erkek çocuklarının oranı okuma yazma bilmeyen erkekler içindeki oranının %25 civarında olmasıdır. Bu durum Türkiye’de cinsiyet ayrımcılığına dayalı okula göndermeme olgusunun İzmir için geçerli olmadığı, aksine zıt yönlü bir eğilimin varlığına işaret etmektedir (İzmir İşgücü Piyasası Araştırması, 2010: 14). Kadın ve erkek işgücü arasında dikkat çekici bir diğer fark, kadın işgücü içinde yükseköğrenim görmüş olanların oranı erkeklerin oranından oldukça fazla olmasıdır. Bu durum kadınların eğitim düzeyi arttıkça çalışma yönündeki isteklerinin artmasının bir sonucudur.

Tablo 7: Eğitim Durumuna Göre İşgücü 2012

		Okuma Yazma Bilmeyen (%)	Lise Altı Eğitimliler (%)	Lise ve Dengi Okul (%)	Yüksek Öğretim (%)
AB	Kadın	-	20	48	32
	Erkek	-	23	50	26
Türkiye	Kadın	10,04	50,46	16,43	23,05
	Erkek	1,78	60,09	21,89	16,22
Ege	Kadın	6,96	58,19	15,76	19,07
	Erkek	1,32	63,57	19,61	15,47
İzmir	Kadın	2,91	45,53	22,22	29,14
	Erkek	0,89	56,18	22,52	20,39

Kaynak: TÜİK ve EUROSTAT

Eğitim durumuna göre istihdam edilenlerin durumun incelendiğinde (Tablo 8) genel olarak Türkiye’de istihdam edilenlerin eğitim seviyelerinin düşük olduğu görülür. Erkeklerde toplam istihdamın %60,25’ini okuma yazma bilmeyenler ve lise altı eğitim seviyesindekiler oluştururken bu oran kadınlarda %63,48’dir. Türkiye’de işgücünün eğitiminin düşük olması işgücü verimliliği ile işgücü arz ve talebi arasındaki uyumsuzluk nedeniyle piyasanın etkinliğini azaltan bir durumdur (Lordoğlu, 2006: 60). İzmir’in durumu incelendiğinde, hem kadınlarda hem erkeklerde istihdam edilenlerin eğitim seviyesinin daha yüksek olduğu görülür. İstihdam edilen kadınların %47,66’sı lise altı eğitim seviyesinde iken, lise ve üstü eğitim seviyesinde bu oran %49,32’dir. Erkeklerde bu oran sırasıyla, %55,34 ve %44,04’dır. İzmir’de özellikle istihdam edilen kadınların eğitim seviyesinin Ege Bölgesi ve Türkiye ortalamasından yüksek olmasının en önemli nedenlerinden biri ücretsiz aile işçisi olarak kırsal istihdamın azlığıdır.

Tablo 8: Eğitim Durumuna Göre İstihdam 2012

		Okuma Yazma Bilmeyen (%)	Lise Altı Eğitimliler (%)	Lise ve Dengi Okul (%)	Yüksek Öğretim (%)
Türkiye	Kadın	11,18	52,30	12,94	23,60
	Erkek	1,5	58,75	21,79	17,92
Ege	Kadın	7,5	62,09	11,70	18,62
	Erkek	1,01	63,52	18,77	16,65
İzmir	Kadın	3	47,66	17,36	31,96
	Erkek	0,71	55,34	21,50	22,54

Kaynak: TÜİK

Eğitim durumuna göre işsizler değerlendirildiğinde (Tablo 9), Türkiye’de genel olarak eğitim seviyesi yükseldikçe işsizlik oranının, özellikle kadınlar açısından yükseldiği görülmektedir. Lise üstü okul mezunu kadınların %56,9’u işsizken erkeklerde bu oran %31,8’dir. İzmir de bu genel duruma uymakla birlikte kadın ve erkeklerde bu oranlar sırasıyla, %59,9 ve %35,72’dir. Kadınlarda bu oranın erkeklere oranla daha fazla olması, kadınların eğitim seviyesi arttıkça işgücüne katılım oranlarının artmasının bir sonucu olarak değerlendirilebilir.

Tablo 9: Eğitim Durumuna Göre İşsizler 15 Yaş ve Üzeri 2010

		Toplam (Kişi)	Okuma Yazma Bilmeyen %	Lise Altı Eğitimliler %	Lise ve Dengi Okul %	Yüksek Öğretim %
Türkiye	Kadın	959000	2	41	31,8	25,1
	Erkek	2088000	2,3	65,8	22	9,8
Ege	Kadın	176000	1,7	42,6	31,2	25
	Erkek	271000	1,8	66,4	20,3	11,4
İzmir	Kadın	95000	2,1	37,9	34,7	25,2
	Erkek	137000	1,4	62,7	21,9	13,8

Kaynak: TÜİK

7. İşgücüne Katılmama Nedenleri

Nedenlerine göre işgücüne dahil olmayanların durumu incelendiğinde genel olarak ülkemizde işgücüne katılım oranının düşüklüğü ön plana çıkmaktadır. Bunu nedenleri olarak, iş bulma ümidi kalmadığından iş aramaktan vazgeçenler, ücretlerin düşüklüğü nedeniyle özellikle kadınların işgücü dışında kalarak ev işleriyle meşgul olmayı seçmeleri, kayıt dışı istihdamın fazlalığının neden olduğu isteksizlik, kırsal kesimde ücretsiz aile işçisi olarak işgücüne katılan kadınların şehirde eğitim yetersizliği nedeniyle ev hanımı olması, emeklilik yaşının düşük olması, eğitim süresinin uzaması, kısmi çalışma kültürünün azlığı sayılabilir (Murat, 2007: 120). İzmir’de işgücüne katılmayanların nedenleri incelendiğinde, özellikle kadınların emeklilik oranının hem Türkiye hem de Ege Bölgesinin üstünde olduğu görülmektedir. Bu durum Ege Bölgesinde sosyal güvenlik kapsamındaki istihdamın görece fazlalığına bağlanabilir.

Tablo 10: Nedenlerine Göre İşgücünde Olmayanlar 2012

		İş Aramayıp Çalışmaya Hazır Olanlar %	Mevsimlik Çalışan %	Ev İşleriyle Meşgul %	Eğitim/ Öğretime Devam Eden %	Emekli %	Çalışamaz Halde %	Diğer %
AB	Kadın	0,7	-	50,2	6,5	2,3	16,4	24
	Erkek	1,9	-	7,4	16,4	7,8	39,8	26,4
Türkiye	Kadın	1,08	0,26	61,24	10,99	4,26	11,14	6,72
	Erkek	6,13	0,16	-	28,90	37,91	16,36	5,93
Ege	Kadın	1,27	0,6	57,22	10,52	7,67	13,33	4,91
	Erkek	2,78	0,19	-	23,28	48,75	14,52	6,76
İzmir	Kadın	3	0,2	67,5	10,7	11,2	5,7	1,8
	Erkek	5,1	0,2	-	26,5	55	9,1	4,2

Kaynak: TÜİK ve EUROSTAT

Kadınların işgücüne dahil olmama nedenleri arasında ev kadınlığı ilk sırada yer almaktadır (Biçerli, 2004: 66). Hemen her ülkede işgücüne katılımda erkek egemen bir yapı ortaya çıksa da günümüzde kadınların artan oranlarda işgücüne katıldığı görülmektedir. Geleneksel rollerinin yanı sıra çalışma hayatının zorluklarına da katlanmak zorunda kalan kadınlar pek çok sorunla da mücadele etmek durumundadır. Bu durumun ortaya çıkardığı en önemli değişimin karı koca arasında yaşanan çatışmalar, daha az çocuklu çekirdek aileler ve aile içindeki rollerin değişmesi olduğu iddia edilmektedir. Aslında kadınlar günlük hayatın yeniden üretimini sağlayan ev işleri ve çocuk bakımıyla ilgilenerek alternatif maliyetleri çok yüksek bir ekonomik faaliyet yerine getirmektedir (Murat, 2007: 138).

İşgücüne dahil olmayanlar nedenlerine göre incelendiğinde ise (Tablo 10) kadın ve erkeklerde işgücü dışında kalma nedenlerinin farklılaştığı görülür. Türkiye genelinde kadınlar büyük bir oranla (%61,24) ev işleri ile meşgul olma nedeniyle işgücüne katılmazken, erkekler daha çok eğitim (%28,9) ve emeklilik (%37,91) gibi nedenlerle işgücü dışında kalmaktadır. İzmir’de ise kadınlar Türkiye ortalamasından daha fazla bir oranla (%67,5) ev işleri ile meşgulken, erkekler daha az bir oranla (%26,5) eğitim nedeniyle işgücü dışında kalmaktadır. Dikkat çeken bir diğer nokta, İzmir’de hem kadınların (%11,2) hem de erkeklerin (%55) Türkiye genelinden daha yüksek bir oranla emeklilik nedeniyle işgücü dışında kalmasıdır. AB’de ise kadınların daha çok ev işleriyle meşgul olma (%50,2) ve çalışamaz halde olmaları (%16,4), erkeklerin ise eğitim (%16,4) ve çalışamaz halde olmaları nedeni (%39,8) ile işgücü piyasasının dışında kaldıkları görülmektedir. Dikkat çeken en önemli nokta Türkiye’de emeklilik nedeni ile işgücü dışında kalmanın AB ile kıyaslandığında çok yüksek bir orana sahip olmasıdır.

Yaş grupları açısından işgücüne dahil olmayanlar değerlendirildiğinde çalışma hayatı açısından en aktif olunması beklenen 35-54 yaş arası nüfusun, işgücüne katılımının dikkat çekici bir şekilde az olduğu görülmektedir (Tablo 11). Bu yaş grubunda Türkiye genelinde kadınların %32,1’i işgücüne katılmazken, erkeklerde bu oran %16,5’dir. İzmir’de ise bu oranlardan biraz düşük olmakla birlikte benzer bir eğilim görülmektedir. Diğer yandan 55 yaş üstü nüfusun da işgücüne katılımının düşük olduğu görülmektedir. Özellikle emekliler ve ev hanımlarının oluşturduğu bu yaş grubunda İzmir’de kadınların oranı (%32,2) Türkiye ortalamasının (%25,3) üstündedir. Yaş gruplarına göre işgücüne dahil olmayanların cinsiyet açısından ortaya koyduğu bir diğer dikkat çeken nokta, 20-24 yaş aralığında hem Türkiye genelinde hem de İzmir’de kadın ve erkeklerin birbirine yakın oranlara sahip olmasıdır. Bu yaş aralığında Türkiye genelinde kadınlar (%9,6) erkeklerden (%9,1) daha fazla bir orana sahipken, İzmir’de tam tersi bir durumla Kadınlar (%7) erkeklerden (%8)

daha düşük bir orana sahiptir. AB’de ise 25-54 yaş aralığında işgücüne dahil olmayanların oranının Türkiye ortalamasının oldukça altında olduğu görülmektedir.

Tablo 11: Yaş Gruplarına Göre İşgücüne Dâhil Olmayan 2010

		15-19 (%)	20-24 (%)	25-34 (%)	35-54 (%)	55+ (%)
AB	Kadın	10	6	7	14	63
	Erkek	15,12	7,3	4,25	7,9	65,39
Türkiye	Kadın	13	9,6	20	32,1	25,3
	Erkek	27,6	9,1	5	16,5	41,8
Ege	Kadın	10,4	7,6	17	32,6	32,4
	Erkek	21,5	7,2	3,9	16,7	50,6
İzmir	Kadın	10,4	7	16,4	34	32,2
	Erkek	21,2	8	3,3	16,5	51

Kaynak: TÜİK Ve EUROSTAT

8. Sonuç

Emek piyasasının yapısı bir ülkenin üretiminin dolayısıyla gelişiminin önemli unsurlarından biri olduğu gibi aynı zamanda toplumsal uzlaşılı ile üretim ve paylaşım ilişkisinin de temel göstergesidir. İşgücüne katılım yalnızca bedenen ve zihnen üretime katılmayı değil, aynı zamanda bireyin toplumsal hayattaki varlığını da ön plana çıkarmaktadır. En kutsal haklardan olan çalışma hakkı bireyi toplumsal bir varlık yapan en önemli unsurdur. Bu nedenle bir ülkenin işgücü piyasasını inceleyerek ekonomik gelişmişliği hakkında bilgi sahibi olmak mümkünken aynı zamanda toplumsal hayatı hakkında yorum yapmak mümkün olabilmektedir. Özellikle toplumsal cinsiyet açısından işgücüne katılım, durum tespiti için önemli bir parametredir.

Türkiye’de kendilerine biçilen toplumsal rolün bir gereği olarak kadınların işgücüne katılım oranı çok düşüktür. Dünya Kalkınma Göstergesine göre kadınların işgücüne katılım oranı Türkiye’den düşük olan ülke ülkeler; Suudi Arabistan, Mısır, Umman ve Fas’tır. Bu durum, ekonomik kalkınmışlık seviyesini üst sıralara çıkardığı iddiası içerisinde olan bir ülke için hoş olmayan bir tablodur. Bu nedenle genel olarak işgücüne katılım oranını arttırmak için aktif ve pasif istihdam politikalarının etkin bir şekilde uygulanmasının yanı sıra, toplumsal cinsiyet ayrımcılığı nedeniyle işgücü piyasası dışında kalan kadınların çalışma hayatına çekilmesi için etkin politik uygulamaların hayata geçirilmesi gerekmektedir. Özellikle bu politikalarda toplumsal cinsiyet ideolojisinin üretildiği ve geliştirildiği ailelerin hedef alınması gerekmektedir.

Kaynakça

- Ajas, İ.İ. (2011). “*Türkiye’de Kadın İstihdam Sorununa Arz-Talep açısından bir Yaklaşım*”, TEPAV Kadın Emeği Konferansı, Ankara.
- Andersen, G. E.(2003) “*Towards The Good Society, Once Again?*” International Social Security Association, 4th International Research Conference on Social Security, Geneva.
- Başak, S. (2010). “*Genelleşmiş Güven ve Toplumsal Cinsiyet*”, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, Cilt 27, Sayı 1, Ankara.
- Berber, M., Eser, B. Y. (2008). “*Türkiye’de Kadın İstihdamı: Ülke Ve Bölge Düzeyinde Sektörel Analiz*”, İş, Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, Cilt:10 Sayı:2.
- Biçerli, K. (2004). “*Türkiye’de kadın İşgücünün Panel Veri Analizi*”, Sosyal Bilimler Dergisi, 2003-2004.
- DPT, World Bank (2009). “*Türkiye’de Kadınların İşgücüne Katılımı: Eğilimler, Belirleyici Faktörler ve Politika Çerçevesi*”, Rapor No 48508-TR.

- DB, DPT. (2010). “*Türkiye’de Kadınların İşgücüne Katılımında Son Dönemde Gözlenen Eğilimler*”, Türkiye Cumhuriyeti Devlet Planlama Teşkilatı ve Dünya Bankası Refah ve Sosyal Politika Analitik Çalışma Programı Çalışma Raporu Sayı 2, Ankara.
- Dedeoğlu, S. (2000). “*Toplumsal Cinsiyet Rollerini Açısından Türkiye’de Aile ve Kadın Emegi*”, *Toplum ve Bilim*, 86.
- Ercan, H., Hoşgör, A.G., Yılmaz, Ö. (2010). “*Kadınların işgücüne katılımını belirleyen etmenler ve İl İstihdam ve Meslek Kurulları için öneriler: Ankara, Gaziantep ve Konya*”, ILO, Ankara.
- Erdoğan, N. (2008). “*Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Kadının Görünmeyen Emegi: Mersin Örneği*”, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Mersin.
- Günaydın, D. (2011). “*Küreselleşmenin Refah Devleti Sağlık Politikalarına Etkileri: Türkiye Örneği*”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- İZKA, (2009). “*İzmir Mevcut Durum Analizi*”, İzmir.
- İzmir İşgücü Piyasası Araştırması (2010). İzmir Ekonomi Üniversitesi, Yayın No:46, İzmir.
- Karagöl, E.T., Akgeyik, T. (2010). “*Türkiye’de İstihdam Durumu: Genel Eğilimler*”, SETA Analiz.
- Lordoğlu, K. (2006). “*Türkiye İşgücü Piyasaları (Durum Raporu)*”, ISMMMO Yayın No 56.
- Medalia, K., Chang, V. W. (2011). “*Gender Equality, Development, and Cross-National Sex Gaps in Life Expectancy*”, *International Journal of Comparative Sociology*,52 (5), 371-389.
- Murat, S. (2007). “*Dünden Bugüne İstanbul’un İşgücü ve İstihdam Yapısı*”, İstanbul Ticaret Odası Yayın No 2007/73, İstanbul.
- OECD, (2009). “*Labour Force Statistics 1988–2008*”, Paris.
- Olhan, E. (2011). “*Türkiye’de Kırsal İstihdamın Yapısı*”, FAO.
- Toksöz, G. (2007). “*İşgücü Piyasasının Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Analizi ve Bölgeler Arası Dengesizlikler*”, Çalışma ve Toplum, 2007/4.
- Zaim, S. (1997). “*Çalışma Ekonomisi*”, Filiz Kitabevi, 10. Basım, İstanbul.